

Otevřená společnost vs. uzavřenost elit

Nedávné výročí narození Václava Havla donutilo politiky opět zopakovat některé jeho myšlenky. Řada politiků, včetně premiéra Sobotky, mimo jiné vzpomínala na Havlovu tezi o nutnosti otevřené společnosti. Jako ekonom trhu práce, kde konkurence je základ úspěchu, nemusím o významu otevřené společnosti pochybovat. Jenom si nejsem jist, zda všichni vnímáme stejně, co ta otevřenost znamená a kde má Česko především co dohánět.

At už totiž byly proklamace o otevřené společnosti myšleny vážně, nebo ne, je nutné si přiznat, že tu máme jeden zásadní problém. Tím je značná uzavřenost významné části českých elit, které by právě o otevřenosti společnosti se všemi potenciálními riziky měly vést intenzivní debatu. Pokud bychom totiž náhodným výběrem ukázali na několik českých kateder nebo celých fakult vysokých škol, zjistili bychom, že naprostá většina akademiků nejenže jsou výhradně Češi a Češky, ale také absolventi právě té instituce, na kterou jsme ukázali prstem (tzv. inbreeding). To by prosím na nejlepších univerzitách světa byla spíše výjimka, podmíněná předchozí zkušeností ze zahraničí.

Britská premiérka Theresa Mayová v nedávné době způsobila doslova povyk, když prohlásila, že si nechá externě radit o podobě tzv. brexitu pouze od expertů s britským občanstvím. Odpor to vzbudilo hlavně proto, že mnoho expertů a špičkových akademiků zaměstnaných na britských univerzitách jsou původem cizinci a o jejich znalosti by tak Británie při tak důležitém kroku přišla. Teď si však představme, jaký ohlas by podobný výrok měl v Česku. Pravděpodobně žádný. Zapadl by okamžitě v zapomnění, protože takových cizinců je fakticky minimum.

Je zřejmé, že uzavřenost českých elit, ilustrovaná na příkladu vysokých škol, nemůže generovat dostatečnou kvalitu (čest výjimkám). Zákony trhu práce jsou v tomto ohledu neúprosné. Pokud jsou absolventi najímáni z omezeného malého českého rybníčku, jejich průměrná kvalita bude zřejmě nižší než u otevřených univerzit (opět – výjimky existují). Co je však možná podstatnější, uzavřenost zabraňuje vést společenskou debatu o nás samých. V určitém případě totiž taková debata může vést k odtržení od znalostí, které věda ve světě již nashromáždila (u nás celkem běžné), případně k uniformitě názorů a neschopnosti vést otevřenou debatu. Z tohoto pohledu fakt, že téměř třetina populace ve věku 30 až 34 let má dosažené terciální vzdělání, neznamena nutně žádnou velkou garanci zlepšení naší budoucnosti, minimálně ne z hlediska debaty o směřování naší společnosti. Tito absolventi totiž žádné konfrontaci názorů a pohledů na svět nikdy nebyli řádně vystaveni. A těžko si můžeme nalhávat, že náš společenský problém vyřeší jeden výjezd studenta na Erasmus.

FILIP PERTOLD

think tank IDEA při
Národohospodářském
ústavu AV

Většina akademiků
nejenže jsou
výhradně Češi
a Češky, ale také
absolventi právě té
instituce, na kterou
jsme ukázali
prstem. To by
na nejlepších
univerzitách světa
byla spíše výjimka.

”